

ÉHSÉG

REGÉNY

ÍRTA

KNUT HAMSUN

NORVÉG EREDETIBŐL FORDÍTOTTA
RITOÓK EMMA

Cop. AMTAK Bt, 2025

Felelős szerkesztő: Varsányi József

Kiadó: AMTAK Bt, 2040 Budaörs,

Semmelweis u. 6/B.

06 20 218 6762 amtakbt@gmail.com

www.amtak.hu

Látogasson el webáruházunkba, és

böngésszen!

ISBN 978-615-6907-74-5

Készült: AMTAK Bt, Budaörs

1. '

Akkor történt, amikor ott csavarogtam és éheztem Krisztiániában, ebben a különös városban, amelyből senki sem kerül ki anélkül, hogy bélyege rajta ne maradjon...

Ébren feküdtem padlásszobámban és hallottam, amint egy óra alatt egymásután hatszor ütött; egészen világos volt már és a lépcsőkön megkezdődött a fel-alá szaladgálás. Lent az ajtó mellett, ahol szobám a „Reggeli Ujság” régi számaival volt kárpitozva, tisztán el lehetett olvasni a világítótorony igazgatójának egy tudósítását és kissé balra tőle Fábian Olsen pék frissen sült kenyerének vastag, dagadó betűs hirdetését.

Mihelyt kinyitottam a szemem, régi szokásom szerint azon kezdtem gondolkodni, hogy van-e ma valami, aminek előre örülhetnék. Kissé szűkösen éltem mostanában; az ingóságaim közül egyik a másik után vándorolt el a „nagybácsihoz”, ideges és türelmetlen kezdtem lenni és néhányszor egy-egy napig már ágyban is kellett maradnom, annyira szédültem. Néha-néha, mikor a szerencse kedvezett, valamelyik lapnál öt koronát kap-

tam egy tárcáért.

Mind jobban világosodott és én nyugodtan folytathattam a hirdetések olvasását lent az ajtó mellett; még az ösztövért, vigyorgó betűket is megtudtam különböztetni, amelyekből megtudtam, hogy „halotti ruha és szemfedő Andersen kisasszonynál jobbra a kapu mellett“ kapható. Ez jóidőig foglalkoztatott és csak amikor hallottam, hogy az óra nyolcat üt odalent, keltem fel és kezdtem el öltözködni.

Felnyitottam az ablakot és kinéztem. Onnan, ahol állottam, egy ruhaszáritókötélre és széles mezőre nyílt kilátás; messze kint egy leégett kovácműhely omladéka hevert és néhány munkás dolgozott az eltakarításán. Könyökömre támaszkodtam az ablakban és a levegőbe bámultam. Ma bizonyosan felhőtlen lesz az ég. Az ősz itt volt, a gyöngéd, hűvös évszak, amelyben minden színt változtat, mielőtt elmúlik. A zaj már megkezdődött az utcán és engem is csábított; ez az üres szoba, amelynek padlója minden rá nehezedő lépésnél meghajlott, olyan volt, mint valami eresztékeiben szétmálló, borzalmas koporsó; nem volt rendes zárja az ajtónak és kályha sem volt ebben az odúban; harisnyában szoktam aludni, hogy reggelig kissé megszáradjon rajtam. Egyetlen mulatságom egy kis vörös hintaszék volt, ebben szoktam estenként ülni, ábrándozni és mindenfélére gon-

dolni. Ha nagy szél fűjt s lent az ajtókat kinyitották, mindenféle különös sivitás hangzott fel a padlódeszkák közül és a falakon át, s a „Reggeli Ujság“ arasznyi széles hasadásokat kapott az ajtó mellett.

Felemelkedtem és az ágy mellett levő szegletben egy összekötött csomagból valami reggelifélért kezdtem keresgélni, de nem találtam semmit és visszamentem az ablakhoz. Isten tudja, gondoltam, hogy érdemes-e még egyszer valami állás után nézni? Ez a sok visszautasítás, ezek a féligérettek, a világos „nem“-ek, annyi felvillanó és újra megcsalt reménykedés, az új kísérletek, amelyek mindig a semmibe vesztek, minden bátorságomat megölték. Utoljára számlakiholdó állást kerestem, de már megelőztek, aztán meg nem is tudtam az ötven korona biztosítékot előteremteni. Mindig volt valami akadály. A tűzoltóságnál is jelentkeztem. Ott állottunk az előcsarnokban, vagy félszáz ember, jól kidüllesztve a mellünket, hogy hatalmas és rendkívül merész férfiakként lássunk. Egy meghatalmazott járt körbe, hogy megnézzék a pályázókat, megtapogatta a karjukat és kérdezett egyetmást; mellettem csak elment, a fejét rázva és azt mondta, hogy a szemüvegem miatt előre is ki vagyok zárva. Ujra jelentkeztem szemüveg nélkül, összeráncolt szemöldökkel álltam ott és olyan élesen igyekeztem tekinteni, mint egy késpenge, de ő megint csak elment mellettem és mosolygott — megismert. A legnagyobb baj az volt, hogy a

ruhám egészen megkopott, alig folyamodhattam ilyen külsővel tisztességes állásra.

Milyen meredeken és rohamosan ment lefelé az életem egy idő óta! Végre annyira ki voltam fosztva mindenemből, hogy még egy fésűm sem maradt vagy legalább egy könyvem, hogy olvashattam volna, ha nagyon is szomorú voltam. Egész nyáron át a temetőbe vagy a kastély kertjébe jártam, ott ültem, cikkeket írogatva a lapoknak; egyik hasábot a másik után rőttem a legkülönbözőbb témákról, nyugtalan agyam különös gondolatai, szeszélyei, ötletei szerint; kétségbeesésemben a legképtelenebb tárgyakat választottam ki, amelyeken hosszú ideig és nagy fáradsággal dolgoztam és amelyeket sohasem fogadtak el. Mihelyt bevégeztem, egy másikra vettem magam, a szerkesztők visszautasítása sem csüggesztett el; mindig újra bizakodtam, hogy egyszer mégis csak sikerülnie kell. És csakugyan, néha olyan szerencsém volt, hogy valami jót írtam és egy délutáni munkám őt koronát jövedelmezett.

Újra felemelkedtem az ablakkönyöklőről, a mosdóasztalhoz mentem és egy kis vizet dörzsöltem a térdemnél a nadrágomra, hogy feketébbnek és újabbnak látszodjék. Mikor ezt elintéztem, szokásom szerint papirost és

ceruzát tettem a zsebembe és kimentem. Nagyon halkán osontam le a lépcsőn, hogy fel ne ébresszem a háziasszonyom figyelmét; már pár nappal ezelőtt lejárt a házbérem és nem volt semmim a következő hónap kifizetésére.

Kilenc óra volt. Kocsizörgés és hangok zaja töltötte meg a levegőt: a reggel óriási kórusa, amelybe a gyalogjárók lépteit és a kocsisok ostorának pattogása vegyült. Ez a hangos mozgalom mindenfelől azonnal felvillanyozott és percről-percre vidámabb lettem. Eszemben sem volt többé, hogy csak a friss levegő miatt akarjam reggeli sétámat megtenni. Mi szüksége volt az én tudomnem a levegőre? Erős voltam, mint egy óriás és meg tudtam egy szekeret állítani a vállammal. Különös, gyöngéd hangulat, a vidám gondtalanság érzése fogott el; odaadóan kezdtem az embereket figyelni, akikkel találkoztam, vagy akik melletttem elmentek, olvastam a falakra ragasztott hirdetéseket, viszonyoztam egy tekintetet, amelyet az elhaladó omnibuszról vetettek felém, minden csekélységnek a hatását beszívtam magamba, minden véletlent elfogadtam, ami az utamat keresztezte és továbbtűnt.

Csak valami ennivalója volna az embernek ilyen ragyogó napon! A tiszta reggel hatása egészen a hatalmába kerített, szinte féktelen jókedv fogott el és minden ok nél-

kül halkan énekelni kezdtem örömömben. A hentesbolt előtt egy asszony állott kosárral a karján és az ebédre való kolbászon tanakodott; amikor elmentem mellette, megfordult és rám nézett. Egyetlen foga volt elől a szájában. Amilyen ideges és minden benyomásra érzékeny lettem az utóbbi napokban, az asszony arca azonnal visszataszítóan hatott rám; a hosszú sárga fog, mint valami kis ujj, állott ki az állkapcsából és kolbászok tekintettek rám a szeméből, amint rám nézett. Azonnal elvesztettem az étvágyamat s a gyomrom émelyegni kezdett. Mikor a Bázárhoz értem, a kúthoz mentem egy kis vizet inni; felnéztem — a Megváltótemplom toronyórája tizet mutatott.

Tovább mentem az utcákon; semmire sem gondolva, járkáltam össze-vissza, minden ok nélkül megálltam egy szegleten, befordultam egy mellékutcába, anélkül, hogy valami dolgom lett volna ott. Gondtalanul csavarogtam a vidám reggelen, felszabadultan ringatództam fel-alá a többi boldog ember között; a levegő könnyű és átlátszó volt és lelkem nem homályosította semmi árnyék.

Már vagy tíz perc óta állandóan egy öreg, sánta ember ment előttem. Egy nagy butyrot vitt az egyik kezében, minden tagjával előre igyekezett, egész erejéből dolgozott, hogy tovább jusson. Hallottam, hogy szuszogott az erőlködéstől és eszembe jutott, hogy segíthetnék a csomagját vinni; de mégsem siettem jobban, hogy utolérjem. Fent a vámnál

Hans Paulival találkoztam; köszönt és elsietett mellettem. Micsoda sürgős dolga lehetett? Eszemben sem volt, hogy egy korona kölcsönért megállítsam és legközelebb vissza fogom küldeni azt az ágytakarót, amit pár héttel ezelőtt kértem tőle. Csak egy kicsit lélegzethez jussak, mindjárt nem leszek az az ember, aki egy takaróval adós marad; talán már ma megkezdhetnék egy cikket „A jövő bűnei“-ről vagy „Az akarat szabadságáról“, vagy akármi más, megírásra érdemes tárgyról, amivel legalább is tiz koronát kereshetnék... A cikk gondolata- mindjárt megfogott, egyszerre átjárt a vágv. hogy azonnal hozzáfogjak és duzzadó gondolataimat kimerítsem; valami jó helyet keresek magamnak a kastélykertben és addig nem nyugszom, míg az egészet meg nem írtam.

De az öreg nyomorék még mindig éppen olyan rángatózó mozdulatokkal ment előttem az utcán. Végre izgatni kezdett, hogy folytonosan ezt a szerencsétlent kellett magam előtt látnom. Az utazása sehogy sem akart bevégeződni, talán éppen arra a helyre igyekezett, ahová én és most majd az egész utón a szemem előtt marad. Izgatottságomban azt képzeltem, hogy minden keresztutcánál lassabban megy egy kicsit, mintha arra várna, hogy melyik irányba fogok fordulni, aztán megint a levegőbe lendítette csomagját és minden erejét megfeszítve,

igyekezett elébem jutni. Mig így tovább mentünk s én ezt az összenyomorodott lényt néztem magam előtt, éreztem, hogy mindig több keserűség gyűl bennem össze ellene; éreztem, hogyan tapodja szét percről percre boldog hangulatomat és húzza le magához a tiszta, szép reggél a rútságba, mint valami nagy, ugráló bogár, amely erőszakkal akar magának helyet kiverekedni a világban és az egész utat le akarja foglalni. Mikor a domb tetejére értem, nem bírtam tovább túrni a dolgot; megállottam egy kirakat előtt, hogy azalatt alkalma legyen odább menni. Mikor pár perc múlva újra megindultam, az ember megint előttem volt; ő is megállott. Minden meggondolás nélkül három-négy dühös lépést tettem, utolértem és ráütöttem a vállára.

Azonnal megállt. Mind a ketten egymásra bámultunk.

— Egy shillingecske tejre! — mondta végre és féloldalt hajtotta a fejét.

Vagy úgy? Szépen vagyunk. Keresgéltem a zsebemben és azt mondtam:

— Tejre, hogyne. Hm. Csakhogy a mai világban szűkén állunk pénz dolgában és nem tudom, hogy csakugyan olyan rossz helyzetben van-e.

— Tegnap ettem utoljára Drammenben, — mondta az ember, — nincs egy örém sem és eddig nem kaptam munkát.

— Hát mesterember?

— Igen, tücsináló vagyok.,
— Micsoda?
— Tücsináló. De cipőt is tudok foltozni.
— Az már más, — mondtam. — Várjon itt
egypár percig, hozok egy kis aprópénzt, egy- pár
őret.

Csaknem futva mentem le az utcán; tudtam,
hogy az egyik házban a második emeleten
zálogház van, de eddig még nem jártam ott. Mikor
a kapu alá értem, hirtelen lehúztam a mellényemet,
összehajtogattam és a hónom alá vettem; azután
felsiettem a lépcsőn és bekopogtam a zálogos
ajtáján. Köszöntem s az asztalra dobtam a
mellényt.

— Másfél korona, — mondta az ember.

— Jó, jó, köszönöm. Ha nem lenne nagyon szűk,
természetesen nem hoztam volna ide.

Felvettem a pénzt és a zálogcédulát s visszafelé
indultam. Tulajdonképpen kitűnő ötlet volt ez a
mellényügy; még annyi pénzem is marad, hogy
pompásan megreggelizhetek, estig pedig kész
lehet a tanulmányom „A jövő hünei”-ről. Abban a
nyomban megint barátságosabbnak láttam az
életet és igyekeztem vissza az emberemhez, hogy
megszabaduljak tőle.

— Kérem, itt van, — mondtam. — Örülök, hogy
hozzám fordult legelőször.

Az ember elvette a pénzt és elkezdett tetőtől
talpig méregetni. Mit bámult úgy rám? Mintha
különösen a nadrágom térdét vizs- gálgatta volna,
én pedig hamar megunom
az ilyen szemtelenséget, 'falán azt képzelte ez a

semmirekellő, hogy csakugyan olyan szegény vagyok, mint amilyennek külsőleg látszom? Hát nem most akarok éppen egy cikket írni, amelyik tiz koronát ér? Különben sem féltem egy cseppet sem a jövőtől, elég sokféle vasat vertem a sikerhez. Mi köze egy vadidegen embernek hozzá, ha ilyen ragyogó napon egypár shilling borraivalót dobok is ki? De a tekintete bosszantott és elhatároztam, hogy mielőtt tovább megyek, rendreutasítom. Könnyedén vállat vontam és így szóltam:

— Jó ember, úgy látszik, magának az a rossz szokása van, hogy más embernek a térdére bámul, ha egy koronát kap tőle.

Hátra hajtotta fejét egészen a falig és kitátotta a száját. Erősen dolgozott az esze koldus koponyája mögött, bizonyosan azt gondolta, hogy bolonddá akarom tenni és visszanyújtotta a pénzt.

A kövezetre toppantottam és szitkozódni kezdtem, hogy tartsa meg. Csak nem képzeli, hogy hiába szaladgáltam ennyit. Ha jól meggondolom, talán tartozom is neki ezzel a koronával, talán eszembe jutott valami régi adósságom és tudja meg, hogy tisztességes ember előtt áll, aki a körme hegyéig becsületos. Röviden, a pénz az övé!... Sohse köszönje, örülök, hogy megtehettem. Isten áldja.

Tovább mentem. Végre megszabadultam nyomorék, gyötrő szellememtől és zavartalanul magam lehettem. Megint lementem az utcára és megálltam egy élelmiszerbolt előtt. A kirakat tele volt csemegével és elhatároztam, hogy bemegyek s valamit viszek az útra magammal.

— Egy darab sajtot és-zsemlét kérek, —
mondtam a félkoronást az asztalra dobva.

— Sajtot és zsemlét az egészért? — kérdezte az
asszony gúnyosan, anélkül, hogy rám tekintene.

— Igen, az egész ötven óréért, — feleltem
zavartalanul.

Megkaptam a holmit, végtelen udvariasan
köszöntem a vén, kövér asszonynak és nyíl-
egyenesen tartottam fel a dombnak a kas-
télykertbe. Találtam egy elhagyott padot és mohón
kezdtém rágni az ennivalómat. Nagyon jól esett;
régén-régén nem volt ilyen pompás étkezésem és
lassankint olyanforma bágyadt nyugalom fogott
el, mint amelyet hosszú siras után érez az ember.
Bátorságom erősen nőni kezdett; nem találtam
többé kielégítőnek olyan egyszerű és közönséges
dologról írni cikket, mint „A jövő bűnei”, amit
különben akárki kitalálhat vagy elolvashat a
világtörténelemből; éreztem, hogy a legnagyobb
erőfeszítésre is képes vagyok, hogy minden
akadályt le tudok győzni és elhatároztam, hogy
egy egész tanulmányt fogok írni három
szakaszban „A filozófiai megismerés“-ről.
Természetesen nem fogom elmulasztani az
alkalmat, hogy Kantnak néhány szofizmáját össze
ne törjem... Mikor azonban az Íróeszközeimet elő
akartam venni, felfedeztem, hogy nincs ceruzám;
ez a zálogházban maradt a mellényzsebembe
rejtve.

Istenem, minden a világon ellenem fordul.
Egypárat káromkodtam, aztán felálltam a pádról és
sétálni kezdtem az utakon. Mindenütt nagy csend

volt; messze a királyné nyári lakánál gyerekleányok tologatták a kis kocsikat, különben nem lehetett embert látni. Az egész lelkem csupa keserűség volt és dühösen szaladgáltam a pad előtt fel-alá. Milyen visszásság kínoz minden oldalról! Szabad egy háromfejezetes tanulmánynak zátonyra jutnia olyan semmiség miatt, hogy nincs egy rongyos ceruza a zsebemben? Hát ha elmennék újra a zálogoshoz és visszaképném a ceruzámat? Még mindig maradna elég időm egy jó darab megírására, mielőtt a sétálók előzönlük a parkot. Pedig olyan sok függött ettől a tanulmánytól, „A filozófiai megismerés”-től, ki tudja, talán sok embernek a boldogsága is! Talán sok fiatal embernek lehet még segítségére, — gondoltam magamban. Ha jól megfontolom, lehet, hogy nem is támadom meg Kantot; hiszen ezt könnyen kikerülhetem, csak egy kis kitérést kell tennem az idő és tér kérdésénél; de már Renanért nem vállalok felelősséget, az öreg pap

Renanért... Mindenesetre most azonban az a legfontosabb, hogy ennyi és ennyi hasábos cikket kell írnom; a ki nem fizetett házbér, a háziasszony kérdő tekintete, ha reggelente- kint találkoztam vele a lépcsőn, egész, napon át kínozott és még a legvidámabb óráimban is, amikor egyetlen sötét gondolat sem zavart, fel szokott bennem merülni. Ennek véget kellett vetnem. Gyorsan elhagytam a parkot, hogy a zálogostól visszahozzam a ceruzámat.

A kastély dombról lej övét találkoztam két hölgygel, akiket siettemben elhagytam. De amikor

elmentem mellettük, az egyiknek a karját megérintettem; felnéztem rá, kerek, kissé sápadt arca volt. Egyszerre elpirult és különösen megszépült, nem tudom, miért; talán valamelyik járókelőtől hallott egy szót, talán csak egy csendes gondolat futott át benne. Vagy talán azért, mert véletlenül megérintettem a karját? Telt melle néhányszor hevesen felemelkedik és kezével görcsösen szorongatja napernyője nyelét. Mi történt vele?

Megállottam és újra elbocsátottam őket magam előtt; nem tudtam volna tovább menni ebben a pillanatban, olyan különösen hatott rám az egész. Nagyon izgatott lelki állapotban voltam, bosszankodtam magamra a ceruza elfelejtése miatt és ez a sok evés reggel éhgyomorra egészen felhevített. Egyszerre

csak különös irányt vettek gondolataim egy hirtelen ötlet hatása alatt; különös vágy fogott el, hogy megjesszem azt a hölgyet, utána menjek és valami módon belekössek. Újra utolértem őket és amikor elhagytam, hirtelen visszafordulva, szemtől szembe állottam vele, hogy megfigyelhessem. Ott álltam egyenesen a szemébe nézve és abban a pillanatban egy nevet találtam ki, amit azelőtt sohasem hallottam, egy sikló, ideges hangzóból álló nevet: Ylajali. Mikor már egészen előttem állt, még jobban kiegyenesedtem és hatásos hangon így szóltam:

— Kisasszony, elveszti a könyvét.

Hallottam, milyen vadul ver a szívem, míg beszéltem.

— A könyvem? — fordult a másik hölgyhöz. És tovább ment.

A gonoszság csak erősödött bennem és követtem őket. Nagyon jól tudtam abban a pillanatban, hogy ostoba csinyt követek el, anélkül, hogy ellene tudtam volna állani; zavart lelki állapotom magával ragadt és a legörültebb ötleteket suttogta fülembe, amiket egymásután mind meghallgattam. Mit sem használt, akármennyit ismételtam magamban, hogy hülyeségeket csinállok, bután fintorgattam az arcomat a hölgyek háta mögött és vadul köhögttem, valahányszor elmentem mellettük. Amint aztán lassan, mindig pár lépésnyivel előttük, tovább mentem és tekintetét a hátamon éreztem, Önkénytelenül meghajoltam a szégyentől, hogy ilyen tolakodó voltam. Lassankint csodálatos érzésem keletkezett: mintha messze volnék innen, valahol másutt; valami ingadozó tudatom volt róla, hogy nem én magam vagyok az, aki itt a járdán összegörnyedve tovább megy.

Néhány perc múlva a hölgyek a l^aschá könyvkereskedéséhez értek, de én már az első kirakatnál megállottam és amikor elmentek mellettem, elébe álltam az egyiknek és ismételtam:

— Kisasszony, elveszti a könyvét.

— De hát miféle könyvet? — kérdezte ijedten. — Érted te, hogy miféle könyvről beszél?

És megállott. Kegyetlenül gyönyörködtem zavarában, az az ijedt zavar a tekintetében elragadott. Nem tudta felfogni, mit akarok ezzel a kis, erőszakolt megszólítással; nem volt könyv

nála, még csak egy könyvnek a lapja sem és mégis keresgélni kezdett a zsebében, néhányszor megnézte a nyitott tenyerét, megfordította a fejét és maga mögé nézett a járdán; látszott, hogy kis, finom agyát képtelenül megerőltette, hogy kitalálja, milyen könyvről beszélek. Az arcszíne megváltozott, a legkülönbözőbb kifejezések váltakoztak rajta és hallhatóan lélegzett; még a ruháján levő gombok is mintha rá meredtek volna, mint egy sor megrémült szem.

— Ne törődjél vele, — mondta a kísérő hölgy és karjánál fogva kezdte tovább huzni; — hiszen részeg; hát nem látod, hogy ez az ember részeg.

Bármilyen idegennek éreztem magam saját magam előtt, teljesen hatalmában valami láthatatlan befolyásnak, semmi sem történt körülöttem, amit világosan észre ne vettem volna. Egy nagy fekete kutya szaladt át az utcán, el a bokrok előtt a Tivoli felé, keskeny nyakörve volt talmiezüstből. Fentebb az utcán ablak nyílt ki a második emeleten, egy leány hajolt ki felgyürt ruhaujjakkal és elkezdte az üveget kívülről tisztítani. Semmi sem kerülte el a figyelmemet, teljesen tisztán gondolkoztam és magamnál voltam, sőt minden dolog olyan ragyogó világossággal ömlött belém, mintha hirtelen éles fény vett volna körül. Mind a két hölgynek sötétkék szárny volt a kalapján és skót selyemszalag a nyakukban. Akkor jutott eszembe, hogy testvérek lehetnek.

Befordultak és a Cisler zeneműkereskedése előtt

állva, beszélgetni kezdtek. Én is megálltam. Azután mind a ketten megfordultak, visszamentek ugyanazon az úton, ahonnan jöttek, megint elmentek mellettem, az Egyetem-utca szegletén betértek és egyenesen a Szent Olaf-térre tartottak. Ezalatt folytonosan a sarkukban voltam, amennyire csak lehetett. Egyszer visszaneéztek és félig ijedt, félig kíváncsi pillantást vetettek felém; nem látszott bosszankodás az arcukon és nem húzták össze a szemöldöküket. Ez az elnézés kellemetlenkedésem iránt megszegyenített és le-sütöttem a szemem. Nem akartam tovább alkalmatlankodni nekik, csak hálából szerettem volna követni őket a tekintetemmel, hogy ne veszítsem el szemem elől, míg valahová betérnek és eltűnnek.

A második számnál, egy nagy, négyemeletes ház előtt, még egyszer visszaneéztek, azután bementek a kapu alá. Hozzáátámaszkodtam a szökőkút mellett egy gázlámpa-oszlophoz és hallgatództam, míg lépéseik a második emeleten el nem hangzottak. Ott hagytam a lámpát és felnéztem a házra. És akkor valami különös eset történt. A függöny megmozdul odafent, egy pillanat múlva kinyílik az ablak, egy fej hajlik ki és két rendkívüli szem tekintete nyugszik rajtam. „Ylajali!” mondtam félhangon és éreztem, hogy elveresedem. Miért nem kiált segítségért? Miért nem ragadja meg az egyik virágcserepet, hogy a fejemre dobja, vagy miért nem küld ki valakit, hogy elkerگessen? Mind a ketten ott álltunk egymás szemébe nézve, mozdulatlanul; eltelik egy

pere; gondolatok repülnek át az ablak és az utca között, de egy szó sem hangzik. Megfordul, én megrázkódom, gyenge ütés remeg át a szívemen; egy vállat látok, amely megfordul, egy hátat, amely eltűnik a szobában. Ez a lassú távozás az ablaktól, a váll mozdulatának ez a hangsúlyozása úgy érintett, mint egy bólintás; vérem beszívta ezt a finom üdvözlést és abban a pillanatban csodálatos vidámság fogott el. Végre megfordultam és lementem az utcán.

Nem mertem visszanézni és nem tudtam meg, vajjon nem jött-e újra az ablakhoz; minél többször fontolgattam meg ezt a kérdést, annál nyugtalanabb lettem. Valószínűleg ott áll ebben a pillanatban az ablaknál és figyelmesen kíséri minden mozdulatomat; lehetetlen volt kiállni ezt a gondolatot, hogy az embert így hátulról megfigyelik. Kihúztam magam, amennyire csak tudtam és tovább mentem; de a lábam rángatódzni kezdett és a járásom bizonytalanná vált, mert akarattal szépnek szerettem volna mutatni. Hogy nyugodtnak és közönyösnek látszódjam, a karomat gondatlanul kezdtem lóbálni, a járdára köptem és a levegőbe emeltem az orrom; de semmi sem segített. Folytonosan tarkómon éreztem az üldöző tekintetet és a hideg végigfutott a hátamon. Végre bemenekültem egy mellékutcába és megindultam, hogy a ceruzámat visszaszerezsem.

Minden nehézség nélkül megkaptam. A zálogos maga hozta el a mellényt és kérte, hogy kutassam ki valamennyi zsebét. Egpár zálogcédulát is találtam benne, ezeket is magamhoz vettem és

megköszöntem a jó ember szívességét, akit percről percre meggyerőbbnek találtam és emiatt egyszerre nagyon fontosnak éreztem, hogy jó benyomást hagyjak magam után. Egy lépést tettem az ajtó felé, aztán újra visszafordultam az asztalhoz, mintha elfelejtettem volna valamit; úgy éreztem, hogy valami magyarázattal tartozom, valami felvilágosítással és elkezdtem halkán dúdolni, hogy felkeltssem a figyelmét. A ceruzát a kezembe fogva, felemeltem előtte a levegőbe.

— Eszembe sem jutott volna, — mondtam, — hogy ilyen hosszú utat tegyek meg egy ceruzáért; de ennek egészen más, egészen különös oka van. Akármilyen jelentéktelennek látszik, egyszerűen ez a ceruzadarab segített a sikerhez, úgyszólván ez teremtette meg helyemet a világban...

Nem mondtam többet. Az ember egészen oda jött az asztalhoz.

— Igazán? — felelt és kíváncsian nézett rám.

— Ezzel a ceruzával, — folytattam hidegvérrel, — ezzel írtam meg három kötetes tanulmányomat „A filozófiai megismerés“-ről. Nem hallott róla beszélni?

Azt felelte, hogy mintha hallotta volna ezt a címet emlegetni.

— Nos, hát azt a könyvet én írtam! így hát nem csodálkozhatik rajta, ha minden áron vissza akartam szerezni ezt a kis ceruzavéget; nagyon értékes dolog előttem,

szinte nem is dolog, hanem egy kis barát. Különben nagyon hálás vagyok a szívességéért és nem fogom elfelejteni — igen, igen, nem fogok róla megfejtkezni; az én szavam nem levegő, én már ilyen ember vagyok és ön meg is érdemli. Isten vele.

Olyan léptekkel és tartással mentem az ajtóig, mintha akárkit be tudnék protegálni valami magas állásba. Az udvarias zálogos kétszer is meghajlott, míg távoztam és én is visszafordultam még egyszer isten önnel-t mondani.

A lépcsőn egy asszonnyal találkoztam, aki táskát cipelt a kezében. Riadtan húzódott oldalt, hogy helyet adjon, amikor látta, milyen hetykén jövök lefelé és önkénytelenül a zsebembe nyúltam, hogy valamit adjak neki; de semmit sem találtam benne és ez megint elkedvetlenített, a nyakamat behúzva mentem el mellette. Nemsokára hallottam, hogy ő is azon az ajtón kopogott; acélsodrony háló volt rajta és felismertem azt a zörgő hangot, amit az ember kopogtatására adott.

A nap delelőn állott, tizenkét óra lehetett. A város kezdett mozgolódni, közeledett a séta ideje és köszönő és nevető emberek hullámozottak fel s alá a Kari Johan-utcán. Oldalamhoz szoritottam a könyökömet, összehúztam magam és észrevétlenül osontam el néhány ismerős mellett, akik az egyetem szegletén állottak, hogy a járókelőket nézegessék. Gondolataimba elmerülve, mentem újra fel

a dombon a kastély felé.

Milyen vidáman és könnyedén hordták ezek az emberek a fejüket, — valamennyien, akikkel találkoztam és milyen gondtalanul siklottak át az életen, mint egy táncteremben! Nem volt aggodalom egyetlen tekintetben sem, nem volt teher a vállakon, talán még egy borús gondolat, egy kis titkolt fájdalom sem homályosította el ezeket a vidám lelkeket. Én pedig, aki olyan közel megyek el mellettük, fiatalon és alig kifejlődve, én már jóformán el is felejtettem, milyen a boldogság! Addig bibelődtem ezzel a gondolattal, míg úgy éreztem, hogy kegyetlen igazságtalanságot követ el velem a sors. Miért bántak velem az utolsó hónapok olyan kíméletlenül? Nem találtam meg többé könnyű hangulatomat és minden oldalról a legképtelenebb bosszúságok értek. Nem ülhettem le kedvemre egy padra vagy nem tehettem két lépéssel tovább a lábamat, anélkül, hogy kicsinyes jelentéktelen véletlenek, nyomorult apróságok ne zavarták volna meg gondolataimat és ne szórták volna szét minden lelki erőmet minden világtáj felé. Egy kutya, amint előttem elszaladt, egy sárga rózsza valamelyik sétáló ur gomblyukában, már felzaklatták a gondolataimat és hosszú ideig foglalkoztattak. Mi bajom volt tulajdonképpen? Talán az Ur keze ért el? De nőiért éppen engem? Miért nem inkább valakit Dél-Amerikában, ha már meg kellett lenni. Minél tovább fontolgattam a dolgot, annál érthetlenebb lett, hogy miért kell éppen nekem az isteni kegyelem szeszélyének próbakövéül szolgálnom. Mégis csak különös eljárás ez, amely az egész világot átugorja, hogy

éppen engem érjen utói; itt lenne például mindjárt Pascha antiquár-könyvkereskedő vagy Hennechen gőzhajó-bizományos is.

Ezt az ügyet fontolgatva, járkáltam tovább és nem tudtam megszabadulni ettől a gondolattól; igen súlyos ellenvetéseket találtam az Úr önkénye ellen, aki mindenkinek a bűnéért engem büntet. Hiába találtam egy magányos padot, ahol leültem, tovább is izgatott ez a kérdés és megakadályozta, hogy bármi másra gondoljak. Attól a májusi naptól kezdve, amikor viszontagságaim megkezdődtek, világosan követni tudtam magamban valami lassan növekvő gyengeséget, mintha túlságosan kimerültem volna ahhoz, hogy magamat vezessem és oda kormányozzam, ahova akarom; valami romboló kis féreg behatolt a bensőmbe és egészen üressé vájt. Hát hogyha istennek éppen az a célja, hogy teljesen tönkre tegyen? Felugrottam és a pad előtt járkálni kezdtem.

Egész lényem a kinszenvedés legnagyobb fokáig jutott; még a karom is annyira fájt, hogy alig tudtam a szokott helyzetben tartani. Utolsó, nehéz étkezésemnek is kezdtem érezni a kellemetlen hatását, s a túlságos jóllakottságtól felhevültem, gyorsan sétáltam

fel-alá a pad előtt, anélkül, hogy felpillantának; a körülöttem jövő-menők, mint árnyak, siklottak el mellettem. Végre két nr elfoglalta a padomat, szivarra gyújtottak és hangosan beszélgetni kezdtek; ez újra felbosszantott és meg akartam szólítani őket, de mégis csak hátat fordítottam és a park másik oldalán kerestem egy padot; itt ültem le.

Az istenre való gondolás megint foglalkoztatni kezdett. Azt találtam, egyáltalában nem igazolható eljárás, hogy valahányszor állást kerestem, mindig közbelépett és megzavarta az egészet, pedig hiszen csak a mindennapi kenyér megadását kértem! Azt már megfigyeltem, hogy mikor egy ideig éhezem, mintha az agyvelőm lassankint kiszivárogná a fejemből, a koponyám üres marad. A fejem könnyű és súlytalan lesz ilyenkor, nem is érzem a vállaim között és azt hiszem, túlságosan nagyra nyitott szemmel meredek rá az emberekre.

Ott ültem a pádon és míg mindezt újra meg újra átgondoltam, növekvő keserűség fogott el isten ellen állandó üldözése miatt. Ha azt gondolta, hogy közelebb visz önmagához és jobb emberré tesz azzal, ha kínoz és egyik sikertelenséget a másik után dobja utamba, akkor biztosíthatom, hogy nagyon csalódik. Es csaknem könnyezve a dacosságtól, néztem fel abba a magasságba, hogy lelkem csendjében ezt egyszer mindenkorra megmondjam neki.

Gyermekkori tanulásomnak részletei jutottak eszembe, a biblia stílusa, hangja zümmögött a fülembbe s halkán beszélni kezdtem magamban,

míg fejemet gúnyosan oldalt hajlítottam. Miért aggodalmaskodom én, hogy mit fogok enni, mit fogok inni és mivel fogom megtölteni azt a nyomorúságos féregtanyát, amit földi testnek neveznek? Nem gondoskodik-e mennyei atyám rólam, mint az égi madarokról és nem tüntetett-e ki kegyelmével, hogy kezét kinyújtotta felém? Isten ujjával belenyult az ideghálózatomba és lassan, gyöngén összezavarta a szálakat. És isten visszavonta az ujját és ime, rostok és finom idegvégződés maradtak ujjá végén a szálakból. És nyitott seb maradt az ujjá után, isten ujjá után és megsebesült a lelkem ujjának súlyától. De isten, miután megérintett ujjával, békén hagyott és semmi gonoszát nem küldött reám. Hanem békében utamra engedett, írtamra engedett a nyitott sebbel. És semmi rossz nem származott reám istentől, aki az örökkévaló Ur...

Zenefoszlányokat hozott át a szél az egyetem parkjából, így hát már két óra is elmúlt. Elővettem papírjaimat, hogy megpróbáljak valamit írni és ezekkel együtt a borbély bérletkönyve is kiesett a zsebemből. Felnyitottam és megolvastam a cédulákat, még hat maradt meg. Hála istennek, gondoltam önkénytelenül, még egy néhány hétig legalább

borotválkozhatom és tisztességes külsővel jelenhetek meg! Ez a kis vagyon, ami még megmaradt, mindjárt jobb kedvre hangolt; gondosan kisimítottam a lapokat és jól eltettem a zsebembe.

De írni nem tudtam. Néhány sor sikerült csak s

aztán nem jutott semmi az eszembe; a gondolataim máshol jártak és képtelen voltam összeszedni magam valami nagyobb erőfeszítésre. Minden dolog hatott rám, mind szórakozottá tett, minden, amit láttam, új benyomást hozott. Legyek és kis szúnyogok ültek ragadósan a papírra és zavartak az írásban; rájuk fújtam, hogy elrepítsem őket, mindig erősebben és erősebben fújtam, teljesen hiába. A kis bestiák hátra támaszkodtak, megnehezítették magukat és ellentállottak, hogy vékony kis lábuk szinte belegörbült. Lehetetlen volt elmozdítani őket a helyükről. Mindig találtak valamit, amibe megkapaszkodhassanak, megvetették a sarkukat egy vesszőbe vagy a papír egy szálába és rendületlenül ott maradtak, míg csak jónak nem látták, hogy maguktól elrepüljenek.

Egy darabig ezek a kis haszontalan állatok foglalkoztattak; keresztbe vettem a lábamat és jó ideig nyugodtan szemléltem őket. De egyszerre néhány éles klarinéthang a ligetből új irányba lökte gondolataimat. Elkedvetlenedve, hogy nem tudtam cikkemet befejezni, újra zsebre dugtam papírjaimat és hátra támaszkodtam a pádón. Ebben a pillanatban oly tiszta volt az agyam, hogy a leg- elvontabb gondolatokat minden fáradtság nélkül végig tudtam gondolni. így, ebben a félfekvő helyzetben, tekintetem végigfutott mellemen és lábamon és észrevettem, hogy milyen rezzenő mozgásokat tesz a lábam minden érverésnél. Félig felültem, hogy lenézzek a lábamra és abban a pillanatban fantasztikus,

idegen érzélem fogott el, amelyet még sohasem éreztem; finom, csodálatos lökés futott át az idegeimen, mintha fény remegett volna át rajtuk. Amint tekintetem a cipőmre esett, úgy éreztem magam, mintha régi jó ismerőssel találkoztam volna vagy mintha egy elszakított tagomat kaptam volna vissza megint; az újra felismerés boldogsága remegett át érzékeimen, könnyek tolultak a szemembe: olyan különös érzés volt, mintha a cipőm viszontlátása halkán zengő hangként jönné felém. Gyöngeség! mondtam szigorúan magamnak és összeszorítottam az öklömet; gyöngeség! ismételtem. Bolonddá teszem magam ezekkel a nevetséges érzelmekkel, tudatosan bolonddá; nagyon szigorúan beszéltem magammal és összehúztam a szemem, hogy a könnyek ki ne csorduljanak. Mintha sohasem láttam volna a cipőmet, úgy tanulmányozom a külsejét, a mimikáját, ha a lábam mozgatni kezdem, tanulmányozom a formáját és az elhasznált felsőbőrt, észreveszem, hogy ráncai és kikopott varrásai kifejezően néznek rám, úgy szólván egyéni arcra talállok bennük. A saját lényemből ment át valami ebbe a cipőbe, mintha felém lélegzenék, lihegő magam része volna...

Es ott ülve ebbe a hangulatba elmerülten képzelegtem tovább, soká, talán egy óráig is. Akkor egy kicsi öreg ember jött és a pad másik végére ült le; mialatt elhelyezkedett, erősen fűjt a járás után és így szólt:

— Haj, haj, haj, haj, úgy bizony.

Alig hallottam meg a hangját, valami szél már

végigsepert a gondolataimon, nyugton hagytam a cipőmet és már is úgy éreztem, mintha az a zavaros lelkiállapot, amelyet éppen most éltem át, valami régmúlt időbe tartoznék, talán egy vagy két évvel ezelőtt történt és lassankint már is eltűnik az emlékezetemből. Kezdtém az öreget megfigyelni.

Mi közöm ehhez a kis emberhez? Semmi, de semmi! Csakhogy egy újságot tartott a kezében, egy régi számot a hirdetés-oldalával kifelé fordítva és úgy látszott, valami ismeretlen dolog van belecsomagolva. Kíváncsi lettem és nem tudtam a szemem az újságról elfordítani; az az örült gondolatom támadt, hogy hátha valami egészen különös újság ez, a maga nemében egyetlen; kíváncsiságom mindjobban nőtt és kezdtem a pádon alá-fel csúszkálni. Talán iratok vagy veszedel-